

‘Steeds meer kwetsbare mensen voelen zich gepakt en alleen gelaten’

3 februari 2020

Professionele wijk- en thuiszorg zal, als gevolg van personeelstekorten, de komende jaren steeds minder beschikbaar zijn. Sommige gemeenten beschouwen het personeelstekort als een probleem van de zorgaanbieders. Dat signaleert Petra van der Horst, directeur van de Koepel Adviesraden Sociaal Domein. ‘Het personeelstekort wordt niet opgelost, laten we daar eerlijk over zijn.’

‘De balans in wat inwoners kunnen en willen betekenen voor hun medemens moet opnieuw worden opgemaakt’, aldus Van der Horst. ‘Maar het gesprek daarover wordt nog te weinig gevoerd. In plaats daarvan blijven lokale politici hangen in valse beloftes, met als gevolg dat steeds meer mensen zich gepakt en alleen gelaten zullen voelen.’ Petra van der Horst, die ook adviseur is bij Samen Sterk zonder Stigma, noemt het de ‘stille revolutie’: onvrede die voortkomt uit onwetendheid en irreële verwachtingen over zorg die niet geleverd gaat worden.

Personeelstekort

Signalen van die ‘Stille revolutie’ krijgt Van der Horst tijdens de trainingen en bijeenkomsten die zij verzorgt en tijdens de wijkbijeenkomsten van de Stichting zonder Stigma. Aan de andere kant ziet ze ook dat gemeenten onvoldoende voorzien wat de gevolgen zijn van de aanhoudende personeelstekorten in de zorg voor kwetsbare groepen in de wijk. Van der Horst vraagt zich af of lokale politici voldoende door hebben welke verantwoordelijkheden – als gevolg van

de decentralisatie – er allemaal op hun bordje liggen. En of ze door hebben welke processen er samenkomen in de wijk.

Oud en zelfstandig

Als gevolg van de dubbele vergrijzing telt Nederland over tien jaar ruim twee miljoen 75-plussers. Dat zijn er 600.000 meer dan nu. ‘Meer dan nu zullen ouderen voor zichzelf én voor andere ouderen moeten zorgen’, zei commissievoorzitter en oud-minister Wouter Bos eerder deze maand bij het verschijnen van het rapport [‘Oud en zelfstandig in 2030. Een reisadvies’](#). Het rapport – met 35 concrete aanbevelingen – heeft drie hoofdboodschappen: ga (ver)bouwen, ga digitaal en ga samenwerken. De ouderenzorg staat de komende decennia in het teken van schaarste, zowel wat mensen als wat middelen betreft. Daarom, stelt de commissie, ‘is lokale en regionale samenwerking de komende jaren belangrijker dan keuzevrijheid en concurrentie, zodat beschikbare middelen doelmatig kunnen worden ingezet’.

Bewoners betrekken

Van der Horst schaaft zich achter het rapport en ziet het als een taak van de gemeenten om hun inwoners voor te bereiden op deze nieuwe realiteit. Gemeenten moeten bewoners betrekken bij de oplossingsrichtingen. ‘Niet alleen als het gaat om ouderenzorg, maar ook wat betreft de zorg aan andere kwetsbare groepen in de samenleving. Want ook daar zullen personeelstekorten gaan opspelen’, zegt van der Horst. ‘De participatiesamenleving kantelt misschien wel verder door dan ooit de bedoeling was. En dat betekent dat mensen nóg meer hun eigen regie moeten pakken.’

Kwetsbare mensen

Tegelijkertijd zullen burgers in hun eigen buurt meer geconfronteerd worden met kwetsbare mensen, denkt Van der Horst. Mensen voor wie er misschien onvoldoende hulp is, of hulp ontbreekt op specifieke tijdstippen op de dag. ‘Denk aan licht dementerenden, mensen met ggz-problematiek die in de wijk komen wonen, mensen uit de maatschappelijk opvang die terug keren naar hun eigen gemeente. En dan zijn er ook nog grote aantallen arbeidsmigranten die een plek nodig hebben om te wonen. Buurtbewoners verwachten dat er zorg wordt geleverd en dat de gemeente de regie pakt.’

Druk in de wijk

Het wordt kortom heel druk in de wijken. Van der Horst: ‘Het eigen sociale systeem zal meer dan nu worden gevraagd iets te gaan doen: familie, mantelzorgers, vrijwilligers en burens. Bovendien zullen burens vaker dan nu betrokken gaan worden bij mensen die kwetsbaar zijn. En daarmee komen burens in de toekomst in een andere verhoudingen tot elkaar te staan: namelijk met andere morele verantwoordelijkheden, risico’s en grenzen.’ De gemeenten moet volgens Van der Horst positie kiezen: ‘Laten ze burgerinitiatieven de vrije loop of gaan gemeenten regels stellen aan mensen die goed bedoeld en vanuit hun hart zelf met initiatieven komen, maar die om veiligheidsredenen of gezondheidsredenen juist om kaders vragen?’

Stel een burensinitiatief wil een gezellige inloop organiseren voor de oudjes in de wijk. Van der Horst: ‘Gaaf zo’n gemeente dan eisen en regels stellen, net als de kinderopvangbranche doet bij opvangouders? Komen er vrijwilligerscontracten? Wordt er om een verklaring van goed gedrag gevraagd? Hoe zit het met de aansprakelijkheid? Algemeen geldt: hoe meer aansprakelijkheid, hoe minder motivatie. Als ik vijf licht dementerenden in mijn huiskamer heb, ben ik verantwoordelijk. Maar waarvoor precies? En waar ligt de verantwoordelijkheid van de mensen die de inloop bezoeken en hun naasten?’

Acties uit het hart

Van der Horst heeft geen pasklare oplossingen, maar ze wil mensen bewust maken van de veranderingen die eraan zitten te komen. 'Laten we het daarover hebben met elkaar. En laten we kijken hoe we de initiatieven kunnen organiseren die nodig zijn. Ik spreek over acties die uit het hart van mensen komen, en die ook nodig zijn om nieuwe oplossingen te bieden. Inwoners moeten voelen dat ze mede-eigenaar van het probleem zijn, hiervoor moet je het gesprek aangaan. De overheid moet zeggen: 'We hebben jullie nodig'. Daarnaast heeft de overheid de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat het proces op gang wordt gebracht, om het vraagstuk over de zorg naar de samenleving te brengen. Die transitie vraagt bewustwording en waardering van lokale politici voor de burgerinitiatieven, want die zijn hartstikke nodig om de samenleving draaiende te houden.'